

VENY I CLAR, Joan (2006): *Tradició, traducció i interferència en el Diccionari Mallorquí (1840) de Pere Antoni Figuera*. Estudi introductor de Bartomeu Font Obrador. Palma: Consell de Mallorca.

Aquesta nova aportació de Joan Veny i Clar ens acosta el primer diccionari prefabrià publicat a Mallorca, el *Diccionari mallorquí* de Pere Antoni Figuera. El Dr. Veny, amb la bonhomia que el caracteritza, va desglossant punt per punt totes les parts del diccionari, extraient del seu cabal lèxic tota la informació pertinent.

Hi trobem la descripció de la macroestructura amb esment als referents obsolets, als augmentatius, als diminutius, als superlatius, als participis, als noms geogràfics i també a les subentrades, abreviatures i onomatopeies. Després entra a parlar amb més detall de cultismes, castellanismes, italianimes, francesisme i llatinismes amb la referència a les possibles fonts de les quals pogué pour l'autor. En totes aquestes referències, Veny aporta el seu saber lexicogràfic amb comentaris i matisacions, i també exposa alguns desacords amb els autors que abans havien portat a terme un estudi del diccionari.¹ Cal dir que cap d'aquests autors no havia fet una anàlisi tan exhaustiva, per la qual cosa és normal que una visió més aprofundida doni peu a rectificacions sobre alguns comentaris que marcaren la consideració que es tenia del *Diccionari mallorquí* de P. A. Figuera.

1. CORBERA POU, Jaume (1985): «La lexicografia mallorquina dels segle XIX». *Estudis Universitaris Catalans*, XXVIII (*Actes del Col·loqui internacional sobre la Renaixença*. Barcelona: Curial, 1994, p. 211-228); COLÓN, G. i SOBERANAS, A. J. (1986): *Panorama de la lexicografia catalana*. Barcelona: Enciclopèdia catalana; RICO, A. i SOLÀ, J. (1995): *Gramàtica i lexicologia catalanes: síntesi històrica*. València: Universitat de València (Biblioteca lingüística catalana).

En l'apartat de la microestructura ens detalla totes les categories gramaticals que s'inclouen a cada entrada lèxica, així com també les definicions i accepcions, algunes prou simples, altres amb influències de les fonts castelleses, i d'altres basades en el coneixement directe de l'autor: "Somèrèta del Bón Jesús ô de la Mare de Déu. Insêcte de muitas câmas y qui, si lo tôcam, se arrufa y se pôsa côm una bòlla. *Cochinilla, milpies ô sanantón*." No cal dir que el diccionari conté força castellanismes, alguns propis de la parla mallorquina d'aleshores i d'altres introduïts per influència de les fonts utilitzades, majoritàriament del *Diccionario de Autoridades* i del de Nuñez y Taboada, tal com mostra Veny. L'apartat de fraseologia és força important per la quantitat d'unitats fraseològiques que apareixen en el cos de l'obra, la qual cosa ja havia estat valorada per Bastardas Parera i Bastardas Rufat.² En el diccionari de P. A. Figuera també hi ha un bon recull de refranys, concretament setze pàgines d'adagis amb la correspondència castellana, una bona mostra dels quals són comentats per l'autor, que n'assenyala la font.

Un dels últims apartats del llibre tracta de l'ortografia usada per l'autor. Sabem que les qüestions ortogràfiques foren molt controvertides durant el segle XIX, un cop perduts els referents del codi escrit tradicional. I foren controvertides per causa de l'interès que suscitaven, ja que no es pot escriure una llengua sense un codi establert. Una bona part dels erudits il·lustrats mallorquins també s'hi interessaren, com demostra la poesia que Josep de Togores i Zanglada, comte d'Aiamans (1767-1831), dirigeix a Tomàs Aguiló i Cortés (1775-1856), autor de la Rondaya de Rondayes.

«Senyor Tomas Aguiló:
La Rondaya mallorquina
Es per mi cosa tan fina
Qu'en voldria se autò.
No som estat escriptó;
Però encar heu provaria
Si voste, côm jò volria,
Em digues per quin motiu
Per quinas reglas ò empriu
Ha fixat l'ortografia»³

Figuera fa servir una manera pròpia d'escriure, ell mateix diu: "He escrit los termes mallorquins axí côm se pronuncian vuy en dia segons lo estil familiar". Aquesta manera d'escriure ens permet saber a grans trets les característiques fonètiques del català de Mallorca de mitjan segle XIX. Així, doncs, el diccionari no tan sols ens dóna informació lèxica, morfològica i fraseològica, sinó també fonètica.

En aquesta publicació trobem una introducció de Bartomeu Font Obrador, «Dades de la vida i l'època de Fra Pere Antoni Figuera (1772-1847): l'ideal seràfic i la dèria lexicogràfica», i un apèndix documental amb la reproducció facsímil de la «Recopilació de alguns termes mallorquins ab el seu corresponent espanyol per F.P.A.F.T.R.F.O. año 1814». Aquesta «Recopilació» ha estat recentment estudiada per Guillem A. Amengual i Bunyola,⁴ que ha sabut veure que sota les sigles s'hi amagava Fra Pere Antoni Figuera Tomàs, Regular Franciscà Observant. A partir de l'estudi d'Amengual es trenca el desconeixement que hi havia respecte a l'autoria d'aquesta «Recopilació» per una mala interpretació de les sigles.

2. BASTARDAS PARERA, J. i BASTARDAS RUFAT, M.R. (1997): «El diccionari mallorquí-castellà de Pere Antoni Figuera (1840) i la fraseologia mallorquina». *Estudis de llengua i literatura en honor de Joan Veny*. Volum I. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

3. He extret la citació de BASTARDAS PARERA, J. i BASTARDAS RUFAT, M.R. (1997): *Op. cit.* p. 139.

4. AMENGUAL i BUNYOLA, G.A. (200-2001): «Un precedent del Diccionari mallorquí de Pere Antoni Figuera: la *Recopilació de alguns termes mallorquins ab el seu corresponent espanyol*». *Estudis Baleàrics*. Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Educació i Cultura, n. 68/69, p. 103-110.

El més important de l'estudi del diccionari, segon el meu parer, no és exclusivament l'anàlisi estricta de les seves entrades, sinó una nova visió crítica del *Diccionari mallorquí* de Pere Antoni Figuera. Veny sap situar-se en el món que envoltava el franciscà, sap fer-nos veure que la feina ímproba d'un sol home va donar els seus fruits: unes 6.000 entrades en una llengua que no havia estat mai recollida ni sistematitzada abans. Citant les pròpies paraules de Veny valorarem millor el que hi podem trobar i el tarannà que ha guiat l'autor: «El que cal valorar no és el que hi falta sinó el que hi ha, un preciós corpus del lèxic mallorquí dels segles XVIII-XIX, resultat d'una observació directa de la llengua viva, i no d'una còpia descarada d'altres diccionaris, com tant s'estilava (i s'estila); recordem que tenia a la biblioteca del seu convent diccionaris bilingües català-llatí (Nebrija, Pou i Lacavalleria) en els quals hauria pogut pouar».

Aquest nou llibre de Joan Veny no pot fer més que esperonar els estudiosos de la lexicologia mallorquina per tal que els altres diccionaris prefabrians, com el de Joan Josep Amengual, *Diccionario Mallorquin-Castellano-Latin* (Palma, 1859), el de Unos Amigos, *Diccionario Manual ó Vocabulario completo Mallorquin-Castellano* (Palma, 1859) i el fins ara anònim⁵ *Diccionari Mallorquí-Castellà(...)* per un mallorquí aficionat á sa seva llengua ab colaboració de varios literats entesos y cultivadors de s'idioma de sa seva patria (Palma, 1878), siguin objecte d'un estudi exhaustiu per situar-los degudament en la tradició lexicogràfica catalana.